

Maria Montessori, maailman tunnetuimpia pedagogeja, kehitti ensimmäisenä monia niistä kasvatusmenetelmistä, joita nykyään sovelletaan lapsiin. Niin tiedenainen kuin olikin, hän ei koskaan unohtanut, että jokainen lapsi on pieni persoonallisuus ja yksilöllinen olento

Äitini Maria Montessori

MARIO MONTESSORI

KUN olin poika, heräsin varhain eräänä aamuna kodissamme Roomassa vuoteeni tärinään ja kumeaan, jylisevään ääneen. Tuskin ehdin avata silmäni kunnolla, kun äitini tuli huoneeseen tyyneenä ja hymyilevänä ja istuutui vuoteeni laidalle.

”Mario”, hän sanoi, ”näetkö, miten kattokruunu heiluu edestakaisin?” Näinhän minä sen. ”Tunnetko, miten lattia tärisee?” Nyökkäsin.

Äiti levitti käsivartensa ikään kuin kutsuen minut katsomaan suuremoista ihmettä. ”Mario, tämä on maanjäritys.”

Maria Montessorille maanjärityksen merkitsi tilaisuutta avartaa lapsen maailmankuvaa. Hän uskoi vakaasti siihen, että Jumala on antanut jokaiselle ihmiselle tahdon ja voiman täydentää ja toteuttaa itseään. Keksimällä keinon näiden voimien vapauttamiseen hän näytti maailmalle uuden tien kasvatukseen, tien, joka perustuu itsensä löytämisen ja tuntemisen riemukkaisiin havaintoihin.

Jälkeenpäin ajatellen on vaikea tajuta, miten hän sai viedyksi päätökseen niin monia asioita niin monilta eri aloilta, aluksi tiedenäisenä — hän oli antropologi ja Italian ensimmäinen naislääkäri — ja sitten innoittuneena pedagogina, joka loi nimeään kantavan maailmankuulun järjestelmän, jota hän itse sovelsi perustamisensa lastentarhoissa. Se, että olen saanut olla osallisena tässä työssä, on suurin ylpeyteni aihe. Jouduin kerran lapsena tungoksessa eroon äidistäni. Vihdoin löydettyäni hänet kerskailin: ”Et voi mennä minnekään, mistä en löytäisi sinua.” Kykenin likipitään toteuttamaan kerskaukseni. Seurasin äitiäni puolen maapallon poikki hänen sihteerinään, apulaisenaan ja nuorempana työtoverinaan — kaikkialle, minne työ hänet veikin.

Monista muista vuosisadan vaihteen aikaisista oppineista naisista poiketen äitini pukeutui elegantisti ja säteili naisellista suloa. Hän piti paljon hyvästä ruoasta, hauskasta seurasta ja henkevästä keskustelusta. Hänen ilmeikkäät ruskeat silmänsä saattoivat loistaa ihastuksesta ja ne kykenivät myös tekemään tarkkoja havaintoja.

”Onnellisen elämän salaisuus on siinä, että oppii tottelemaan todelli-

suutta”, oli äidillä tapana sanoa. Hän osasi puolueettomasti tarkkailla ympäröivää maailmaa ja nähdä sen ilmiöt sellaisina, kuin ne olivat, antamatta toiveiden tai odotusten värittää niitä. Niinpä hänen opettajille tarkoitetut kurssinsa alkoivatkin aina havaintojen teon opettelemisellä. ”Teidät on opetettu kiinnittämään lasten huomio itseenne”, sanoi äiti, ”nyt on teidän vuoronne tarkkailla heitä.”

”Liian paljon tehtävää.” Äiti oli pikku tyttönä koulunsa huonoin oppilas, hänen oli suorastaan mahdotonta saada läksyjä päähänsä. Kymmenvuotiaana Maria-tyttönen äkkiä muuttui. Ikäistensä tyttöjen tapaan häntäkin alkoi kiinnostaa uskonto, ja tällöin hän tuli tietoiseksi siitä, että hänelläkin oli kutsumuksensa. Vanhemmat huomasivat tämän ensi kerran silloin, kun tytär sairastui vakavasti influenssaan. Lääkäri kehotti heitä valmistautumaan pahimpaan, mutta Maria rauhoitti äitiään: ”Älä sure, *mamma mia*, en minä aio kuolla. Minulla on liian paljon tehtävää.”

Nyt hänestä tuli luokkansa paras. Vanhemmat ehdottivat, että hän ryhtyisi opettajaksi, mikä siihen aikaan oli ainoa naisille mahdollinen ura. Maria kieltäytyi harkitsemastakaan tätä, hän oli näet päättänyt ruveta insinööriksi. Nelitoistavuotiaana hän meni pojille tarkoitetun teknisen koulun oppilaaksi. Vuoden kuluttua hän vaihtoi opintonsa biologiaan, ja vihdoin hän päätti ryhtyä lääkäriksi.

”Mahdotonta”, sanoi professori Guido Baccelli, Rooman yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan dekaani. Mutta lopulta Maria sai kuin saikin luvan ryhtyä opiskelemaan erivapau-

della ja sai lisäksi pian apurahankin. Hän rahoitti myös opintojaan antamalla yksityistunteja. Hänen isänsä, joka paheksui tyttärensä menettelyä, oli vuosikausia sanomatta hänelle saanaakaan. Ainoana naisena lääketiedettä lukevien joukossa Marian oli selviydyttävä monista vaikeuksista ja hankalista tilanteista, mutta hän suoritti tästä huolimatta tutkintonsa.

”Rakkaat idiootit.” Nyt hän liittyi yliopiston psykiatrisen klinikan lääkärinkuntaan, ja hänen yhdeksi tehtäväkseen tuli jokapäiväinen käynti kaupungin mielisairaaloissa valitsemassa opetusta varten havaintopotilaita. Tuohon aikaan heikkolahjaiset lapset oli sijoitettu samaan paikkaan — ja muutoinkin luokiteltu yhteen — mielisairaiden kanssa. Eräässä sairaalassa äitini näki, miten joukko tällaisia lapsia oli koottu tyhjiin huoneeseen kuin vangit. ”Katsokaa”, sanoi sairaalan johtajatar inhoten, ”syötyään he kieriskelevät lattialla kuin eläimet ja etsivät leivänmurusia.” Äitini teki havaintojaan. Kimeästi ja sekavasti huudahdellen lapset kurkottelivat leivänkappaleita lattialta ja muovasivat niitä erilaisiksi möhkäleiksi.

Kuin välähdyksenä äitini käsitti, etteivät nuo lapset olleet niinkään ruoan kuin askartelun tarpeessa. Nuo pikku kädet kurkottelivat saadakseen kosketuksen muuhun maailmaan. Jokin sisäinen voima pakotti pienokaiset kehittämään ruumistaan, sieluaan ja persoonallisuuttaan. Heidät tulisi vapauttaa eikä suinkaan pitää tällä tavoin eristettyinä ja vangittuina. Mutta miten heihin saisi kosketuksen?

Tri Baccelli, josta tällä välin oli tullut Italian opetusministeri, kutsui

Marian luennoimaan mielisairaanhoidtajien kursseille. Ja koska jälkeenjääneitä lapsia kohtaan oli alettu tuntea yleistä mielenkiintoa yhä laajemmissa piireissä, hän perusti valtion ylläpitämän kokeilukoulun, jonka johtajaksi tuli — tohtori Montessori. ”Kaikesta huolimatta”, kiusoitteli tri Baccelli, ”olette vain nainen ja lastentarhan opettaja.”

”Rakkaat idioottini”, äiti kirjoitti joka päivä hoidokeistaan päiväkirjaansa. Aamukahdeksasta iltaseitsemään hän seurusteli näiden pienten olentojen kanssa, jotka yhteiskunta joi oli hylännyt toivottomina tapauksina, tehden havaintojaan ja kokeitaan, ”taivoitellen sitä pientä järjen kipinää, jonka toisinaan näin heidän silmissään”. Kahden ankaran työvuoden kuluttua hän vei oppilaansa tavallisen koulun sisäänpääsykokeisiin. Ja nyt ”rakkaat idiootit” osoittivat, etteivät he niin toivottomia olleetkaan. Monet heistä selviytyivät kokeista aivan yhtä hyvin kuin normaalit lapset.

Julkaistuna tämä tieto oli sensaatio. Mutta äiti totesi tapansa mukaan ankaran kriittisenä, että todellinen sensaatio sisältyi itse asiassa siihen, että normaalit lapset selviytyivät kokeista vain hieman paremmin kuin nämä kehityksessään jälkeenjääneet.

Käytyään tarkastamassa kansakouluja hän totesi, että niissä tehtiin kaikki mahdollinen lapsen oman aloitekyvyn nujertamiseksi. Oppilaat pakotettiin istumaan pulpeteissa, jotka olivat niin ahtaita, että heidän oli suorastaan mentävä köyryyn jo ennen kuin kykenivät kovalle puupenkeille pujahtamaankaan.

Ilmeisesti oletettiin, etteivät he tä-

ten paikoilleen ehdettuina voineet olla kuuntelematta opettajiaan. Parhaina pidettiin sellaisia oppilaita, jotka jaksivat pysytellä aivan hiljaa, pienintäkkin liikahtelua seurasi ankara rangastus. ”Käsityksemme moraalista näyttää iskeytyneen takamusten vaiheille”, sanoi äiti joukolle opettajia ja kouluviranomaisia.

Lastenkodit. Perustettuaan koulunsa hitaasti kehittyneitä lapsia varten äiti palasi yliopistoon ja hänet nimitettiin lopulta antropologian professoriksi. Näin kului seitsemän vuotta ennen kuin hän löysi todellisen elämäntehtävänsä. Erään yksityisen rakennushankkeen ansiosta monet sadat köyhät perheet olivat saaneet muuttaa likaisista, ahtaista asunnoistaan parempiin ja tarkoituksenmukaisempiin koteihin. Mutta vanhempien ollessa päivät työssä ja isompien lasten kouluissaan alle kuusivuotiaat saivat mellastaa vapaina. Niin alueelle päätettiin perustaa lastentarha, jonka johtajaksi kutsuttiin tohtori Montessori. Hän suostui heti ottamaan toimen vastaan. Nyt äitini sai kauan odottamansa tilaisuuden kokeilla aatteitaan terveiden lasten suhteen.

Niin avattiin hänen laitoksensa Casa dei bambini (Lasten talo) San Lorenzon huonomaineisessa slummi-korttelissa. ”Kuusikymmentä kyneleistä, pelokasta lasta, kaikki niin ujoja, että heitä oli mahdotonta saada sanomaan sanaakaan, sorrettuja, huonosti hoidettuja, kalpeita, nälkiintyneitä lapsia, jotka olivat kasvaneet pimeissä loukoissa saamatta minkäänlaista hengenravintoa.” Tähän tapaan äitini kuvaili holhokkejaan ensimmäisen työpäivänsä jälkeen.

Seuraavien kahden vuoden ajan nämä pikku ”vandaalit”, kuten muuan reporteri lapsia nimitti, auttoivat äitiäni mullistamaan kaikki kasvatuksen siihenastiset periaatteet. Sen sijaan että olisi takonut heidän päähänsä ankaria sääntöjä, kieltoja ja kuollutta tietoa, äiti etsi keinoja, joiden avulla näiden lasten omatoimisuutta voisi kannustaa.

Hänen ensi askelensa lasten vapauttamiseksi pakosta oli opettaa heille hyviä tapoja. ”Heille on opettettava, miten tärkeää on suorittaa pienimmätkin askaret hyvin”, tähdenäsi äiti opettajille. ”Sen jälkeen lapsille on annettava riittävästi vapautta, niin että he voivat kohdistaa toimintahalunsa toivomaansa suuntaan.” Montessorin lapset oppivat niistämaan nenänsä sievästi, pesemään käntensä, sitomaan kengännauhansa, kiillottamaan kenkensä, kiinnittämään vyönsolkensa ja kaatamaan vettä tai maitoa pöydälle läikyttämättä. ”Itse-luottamus ja itsekuri”, äiti kirjoitti, ”ovat terveen sisäisen kehityksen ja toiminnan merkkejä.” Tri Sigmund Freud huomautti kerran ihailevasti, että Montessorin hengessä kasvatetut lapset tuskin tulisivat myöhemmässä elämässään psykiatrien vastaanottojen asiakkaisiksi.

Uusia askarteluvälineitä. Ymmärtäen, että lapsi eri aistiensa avulla voi kehittää älykkyyttään, äitini suunnitteli uusia opetusvälineitä, joita koskettelemalla lapset saattoivat kehittää ja lisätä muodontajuaan. Erivärisiksi maalattuja, samanmuotoisia puupalikoita tutkimalla lapsi oppii erottamaan värejä vaaleasta tummimpaan sävyyn saakka. Täsmälleen samannäköisiä

mutta erisointisia kelloja järjestelmällä lapsi oppii tuntemaan säveliä ja ryhmittämään ne asteikoksi. (Useimmat psykologiset lelut perustuvat juuri niihin, joita äiti keksi ja kehitti.)

”Minä osaan kirjoittaa!” Äidin mielestä kolmivuotias lapsi ei ollut liian pieni opettelemaan kirjaimia, jotka leikattiin pahvista tai hiekkapaperista, niin että lapset saivat tunnustella niiden muotoa sormillaan kirjoituksen suuntaan. Tämäkin oli hänen opetusvälinekeksintöjään. Kerran muuan piirtämässä ollut poikanen kirjoitti äkkiä sanan *mano* (käsi). Kimeimmällä äänellään hän huudahti riemukkaasti: ”Minä osaan kirjoittaa!” Sekä lapset että opettajat kerääntyivät pojan ympärille ihmeissään ja innokkaina. Ja niin lapsi toisensa perästä alkoi kirjoittaa huudahdellen: ”Minä myös, minä myös!” Kuitenkaan ei kukaan ollut varsinaisesti opettanut heitä. Äiti ei ollut tehnyt muuta kuin antanut lapsen työskennellä tätä varten järjestetyssä ympäristössä, missä tämä saattoi rauhassa tehdä omia johtopäätöksiään silmin nähtävistä ja käsin kosketeltavista kokemuksistaan.

Casa dei bambinissa lapset oppivat kirjoittamaan 4—5 kuukautta ennen kuin oppivat lukemaan. Kerran äiti kirjoitti tauluun luokassa, jonka oppilaat vastikään olivat alkanee opetella kirjoittamista: ”Tule antamaan minulle suukko, jos osaat lukea tämän.” Päiviä kului eikä mitään tapahdunut. ”Lapset luulivat, että kirjoittelin tauluun omaksi huvikseni, kuten he kirjoittivat omiin pikkutauluihinsa. Mutta neljäntenä päivänä muuan pikkuruinen tyttönen tuli luokseni sanoen ’*Eccomi*’ (Tässä minä olen) ja

antoi minulle suukon.” Ja neljä-viisivuotiaana useimmat Casa dei bambinin lapset osasivat sekä lukea että kirjoittaa.

Koulu opetti toisenkin asian: ei rangaistuksen pelko eikä palkinnon toivo saa lasta tekemään jotakin, vaan itse työn suorittamisen aikaansaama tyydytyksen tunne. Lapset vapautettiin tekemään asioita, joihin heissä piili kykyjä — paras palkinto heille oli saada siirtyä seuraavaa tehtävää suorittamaan.

Sota tuli väliin. Äidin ensimmäisen kirjan, ’Montessorin menetelmän’, ilmestymistä (1912) seuraavina vuosina hänen lastentarhan opetusmenetelmänsä otettiin käyttöön useissa Euroopan ja Yhdysvaltain kouluissa.* Myöhemmin, totalitarismin aikana, Montessorin menetelmä joutui hyökkäysten ja arvostelun kohteeksi. Saksassa ja Itävallassa äitini teoriassa tuomittiin roviolle kirjojensa myötä. Mussolini yritti käyttää hyväkseen äitini kuuluisuutta, mutta kääntyi myöhemmin hänen vastustajakseen, kun äiti kieltäytyi ryhtymästä diktaattorin propaganda-aseeksi. Silloin Maria Montessorin perustamat koulut ja laitokset suljettiin.

”Mario”, sanoi äiti silloin, ”Jumala tahtoo saada meidät tajuamaan, että olemme jo tehneet tässä maassa tarpeeksi ja että hän tarvitsee meitä muualla.” Niinpä äitini lähti 64-vuotiaana Italiasta ja asettui Barcelonaan.

Espanjan sisällissodan puhjetessa olin Lontoossa ja äiti yksin Barcelonan-kodissamme kolmen lapseni kera.

* Suomeksi on ilmestynyt hänen teoksensa ’Lapsen salaisuus’ (WSOY).

Kaduilla ajaa rämisteli lojalistien kaartin kuorma-autoja pidättämässä Francon kannattajiksi epäiltyjä. Katolilaisia vastaan kuohuivat mielet korkealla, ja jo se, että joku oli italialainen, saattoi merkitä hänelle vaaraa.

Kuorma-auto pysähtyi meidänkin talomme eteen. Aseelliset ”milicianos”-miehet tuijottivat rakennusta tiukasti. Vanhempi poikani kertoi minulle sittemmin, että äitini silloin siirtyi pois ikkunan luota ja vilkaisi heihin lapsiin. ”Jonakin päivänä”, hän selitti yhtä tyyneesti kuin aikoinaan minulle maanjäristystä selostaessaan, ”jokaisen ihmisen on kuoltava. Toisten vain on määrä lähteä aikaisemmin. Nyt me alamme rukoilla ja pyydämme Jumalalta ohjausta, mihin meidän sitten onkin mentävä.”

Juuri silloin kuului kadulta lähtevän auton moottorin ääni. Poikani lähti alakertaan ja vilkaisi pikaisesti ovesta. Miehet olivat lähteneet tiensä, mutta he olivat jättäneet yleistin. Punamaalilla oli riipustettu nämä sanat: ”Tätä taloa on pidettävä kunniaassa. Sen omistaa lasten ystävä.” Tekstin alle oli merkitty kommunistien tunnus, sirppi ja vasara.

Sota sulki Montessorin koulujen ovet maassa toisensa perästä. Paetuaan Espanjasta brittiläisellä tykkiveneellä äiti perusti päämajansa Amsterdamiin. Sitten tuli kutsu Intiasta, ja me lähdimme kouluttamaan sikäläisiä opettajia. Siellä ollessamme Italia liittyi sotaan ja meidät internettiin ”vihollismaan kansalaisina”. Tästä huolimatta äitini jatkoi opetustyötään.

Kutsu Afrikkaan. Sodan jälkeen äitini, joka nyt jo oli seitsemissäkymmenissä, palasi Eurooppaan. Ja vielä kerran hänen aatteitaan kuunneltiin ja Montessorin koulut ja koulutuskeskukset puhkesivat uuteen kukoistukseen. Nyt äiti kulutti paljon aikaa lukemiseen ja kirjoittamiseen perheemme talossa meren rannalla, Hollannin tulppaanivyöhykkeellä Noordwijk aan Zeessä.

Eräänä toukokuuisena päivänä, tulppaanien parhaaseen aikaan, söin äidin kanssa aamiaista ikkunan ääressä ihailen kukkien ja meren laajaa näkymää. Kerroin hänelle, että olin tavannut erään Ghanasta kotoisin olevan viranomaisen. Tuo maa saisi pian itsenäisyytensä ja oli kipeästi koulujen tarpeessa. Tämä viranomainen oli pyytänyt äitiäni ja minua tulemaan auttamaan sikäläisiä opettajia.

”Jos ketkä, niin juuri nuo Afrikan lapsiraukat ovat avun tarpeessa”, vastasi äiti. ”Tietenkin meidän on lähdettävä sinne.”

Muistutin hänelle, että Ghanassa vallitsi ankara helle ja elämä olisi kaikin puolin alkeellista. Olihan äiti silloin jo 81-vuotias.

”Vai et tahtoisi minun tulevan mukaan”, hän torui lempeästi. ”Jonakin päivänä ehkä lähdenkin tieheni ja jätän sinut.”

”Et voi mennä minnekään, mistä en löytäisi sinua”, sanoin toistaen kaukaisten lapsuusvuosieni lausetta.

Lähdin huoneesta etsimään Afrikan karttaa. Palatessani äiti oli kuollut. Mutta hän olisi ollut valmis lähtemään Ghanaan tai mihin muuhun maailmankolkkaan tahansa, missä lapset häntä tarvitsivat.